

Til opbyggelse (anmeldelse)

af Maria Louise Odgaard Møller

Niels Thomsen har en god og sund skepsis overfor systemer, det være sig teologiske, kirkelige, politiske eller andre. Ulempen ved stivnede systemer og meninger er, at sagen selv kan mistes af syne. Og sagen i Niels Thomsens bog, der måske bedst kan karakteriseres som en ”erindringsantologi”, det er altid evangeliet, troen, kristendommen.

Så selvom det kun er enkelte artikler, prædikener og debatindlæg, der i indholdsfortegnelsen samles under overskriften ”Til opbyggelse”, så kunne dén overskrift såmænd godt sættes for hele bogen. En standende opgave for den kristne er at forsøge at se og forstå sit liv og kald i lyset af Jesu liv, død og opstandelse. At få indblik i et andet menneskes liv og læse en andens erindringer kan være en hjælp til dette. Det kan også være af almen interesse og til sand opbyggelse for den enkelte – hvis erindringerne vel at mærke er skrevet ud fra vinklen: "Hvad jeg blev givet" og ikke: "Se nu alt det, jeg fik udrettet" (og evt. "hvorfor jeg har ret").

Thomsens bog er gudskelov skrevet ud fra den første vinkel. Han kommer ind på et væld af forskellige emner, problematikker og teologer som fx Porto Novo Missionen, Hal Koch, de frie skoler, folkekirkeordningen, Johannes' Åbenbaring, Tidehverv og Villy Sørensen – med meget mere – skrevet i et tidsspand rækkende fra 1969 til 2022. Og selvom bogen ikke hører til i erindringskategorien i klassisk forstand, så kan alle bogens artikler, debatindlæg, oplæg, prædikener og overvejelser i det hele taget ikke undgå at blive læst som et vidnesbyrd om et liv levet i konstant livtag med evangeliet om tømrersønnen fra Nazareth, der som Guds søn døde og opstod for vores skyld. Fordi, som sagt, Thomsens sag er evangeliet, troen, kristendommen, livet. Og derved bliver man som læser opbygget. Man tvinges til selv at tage stilling til kristendommen og overveje, hvordan evangeliet kaster lys, nåde og velsignelse ind over ens eget liv.

For det meste har jeg fundet mig selv enig med Thomsen, andre gange uenig, men i grunden er det ikke vigtigt, om man er enig eller uenig med ham. Det virkelig givende ved bogen er, at Thomsen skriver meget klart og let om dybe og vedkommende emner, og at han aldrig putter med sin egen holdning. Det gør det desto nemmere selv at tage stilling og gøre sig sine egne overvejelser.

Niels Thomsen har gennem mere end seks (!) årtier præget dansk kirkeliv og den teologiske forskning og debat. Hans virke er overordentligt bredt: Han har været ansat som forsker ved universitetet, været på studieophold i Rom og Paris, han har været frimenighedspræst i Ryslinge, rektor for Præstehøjskolen, censor ved de teologiske fakulteter, medredaktør af tidsskriftet Fønix og desuden engageret i flere forskellige bestyrelser og arbejdsgrupper. Dertil kommer Thomsens 12 bøger samt et hav af artikler, debatindlæg mv., hvoraf en betydelig del nu er samlet i den bog, som anmeldelsen her drejer sig om.

Niels Thomsen skriver i forordet, at han er overrasket over, hvor god sammenhæng, der er i bogen på trods af både bredden i emnerne og det store spænd i tid. Sammenhæng kan der bestemt være noget om. Samtidig står indtrykket af et mangfoldigt virke med grene ud i mange kroge af dansk ånds- og kirkeliv stærkt tilbage efter endt læsning. Apropos sammenhæng: Niels Thomsens virke som præst i Ryslinge Frimenighed både begyndte og sluttede med hhv. indsættelses- og afskedsprædiken på 10. søndag efter Trinitatis, og dermed med prædikener over den samme tekst, nemlig Luk. 19,41-48 om tempelrensningen.

Første prædiken i Nazarethkirken i Ryslinge er holdt i 1969, den sidste i 1985. Der anes nok en forskel på den måde, at prædikanten er blevet mere erfaren, mere direkte. Men der prædikes stadig i samme tone og med en vilje til velgørende klart at tale om et menneskeliv, hvor skyld og skam er grundvilkår, og hvor vi har brug for Guds frelse. Det hele sagt under den lutherske præmis, at vi har brug for gudstjenesten og forkyndelsen for at høre Guds Ord talt til os.

Således i afskedsprædikenen: ”Hvis vi er optaget af at kæle for os selv og forbedre vore vilkår, så ender det mærkværdigvis med, at vi kommer til at forkludre vort menneskeliv. Det er, fordi vi ikke kan sige os selv dét, der er sandheden om os: At vi er skabt i Guds billede, at vi er faldet, og at vi i tro til, hvad Gud har sagt og gjort, kan være frimodige alligevel. Det er heller ikke noget, vi kan lære udenad som en lektie. Det er noget, vi må have sagt til os – igen og igen – i vort bedehus” (s. 247).

Som allerede nævnt viser Thomsen flere steder en udpræget skepsis mod i kirkelige eller teologiske kredse at vandre, evt. marchere, i takt. I en artikel om ”Tidehverv til opbyggelse” fra 2017 viser han, hvordan de toneangivende præster omkring bladet og sommermødet fra 1930'erne og et par årtier frem ikke var ganske enige om en bestemt teologi, men hver for sig optagede af, med N.I. Hejes ord, ”at lade den evangeliske grundstemning stå”. Det gjorde hhv. N.I. Heje, K. Olesen

Larsen og G. Brøndsted på forskellig vis. Olesen Larsen med sine store Kierkegaard-artikler, der, som Thomsen skriver det, ikke så meget handlede om Kierkegaard, men om det, Kierkegaard pegede på: evangeliet. "Hans interesse var ikke Kierkegaard, men den sandhed om evangelium og menneskelighed, som han selv havde fundet med Kierkegaard" (s. 160). Og sådan bør enhver teologisk eller kirkelig "retning" indimellem standse op og spørge sig selv om sigtet: Gælder det om at være ægte grundtvigianer, tidehvervsmand, indremissionær eller folkekirkemidtbaneaktivist – eller gælder det om til stadighed at have sagen for øje, nemlig evangeliet.

I øvrigt er det tvivlsomt, om Niels Thomsen vil kalde sig grundtvigsk eller have navn af "grundtvigianer", til trods for at meget af hans virke er foregået i netop sådanne kredse og meget af det, han skriver om, handler om Grundtvig og det grundtvigske. Det er skægt at læse hans "Knækprosa ved fødselsdagsfesten for Grundtvig på Ryslinge Højskole" fra 1983, da Den Gamle fyldte 200 år.

Thomsens pointe er her, at Grundtvig sandelig ikke havde fortjent at blive gjort til en "fællesnævner": "Fællesnævner for Tvind og Ryslinge for sort skole og friskole og folkeskole for land og by for folkesocialister og venstremænd for skidt og kanel for øst og vest og syd og nord for sandt og løgn og ondt og godt og lys og mørke for op og ned og ud og ind (...) Det havde han ikke fortjent. Han var en ufredsmand. (...) Vi snakker om Grundtvig, Det gjorde han ikke. Han var ikke grundtvigianer. Han talte om liv og død og havde opdaget, at der var forskel. Han holdt med livet og var imod døden" (s. 150ff.).

Igen: Det gælder ikke om at være medlem af et teologisk parti og finde ud af at være ægte grundtvigianer, kierkegaardianer eller andet. Det gælder livet; det skabte og det evige. Og det er det samme som evangeliet. Undervejs både kan og skal vi så lade vores meninger brydes om, hvad sand tale om menneskelivet er, og hvad sand forkyndelse af evangeliet er; vi skal, og det må gerne være i ufred, tale om, hvad mennesket er, hvad livet er, hvem Gud er, hvad frelse er, hvem Kristus er, hvad kirken er. Og her er Thomsens bog jo i sig selv et vægtigt bidrag.

Og apropos den samtale og diskussion om, hvad Grundtvig så "i virkeligheden" mente, der har stået på i mere end 200 år, så er Niels Thomsen, hvis svigerfar var Kaj Thaning, ikke bleg for, kort og fyndigt, at medgive, at "Thanings adskillelse af det kristelige og det folkelige fik stor indflydelse på højskolerne, og kom til at legitimere mange højskolars stigende afstand til kirke og kristendom" (s. 165). Ja, mon ikke!

Denne afstand, legitimeret med Thanings fremhævelse af ”Menneske først, kristen så”, har siden bredt sig langt ind i kirkelige, grundtvigske kredse, hvor det er blevet tolket på en måde, så man kan få indtryk af, at ”fællesskab” er blevet vigtigere end evangeliet, skabelsen vigtigere end, eller eventuelt lig med, frelsen.

Thomsens knækprosa fra 1983 være hermed anbefalet til videre diskussion og/eller selvransagelse (også) i grundtvigske kredse, gerne læst sammen med Thomsens artikel om Luther og Grundtvig, hvor hovedpointen er, at de to havde det til fælles, at de ikke ville sige noget nyt, fordi reformationen ikke var en fornyelse, men en tilbagevenden til oldkirkens umistelige indsigter.

Det kan ikke undgås, at der i en udgivelse, hvor noget af det trykte har mere end 50 år på bagen, vil være noget, der virker bedaget. Det kan så læses for det historiske vidnesbyrds skyld, og det er fint. Således er der fx sket en del indenfor det ritualteoretiske område siden Thomsen skrev sin artikel ”Lad os ikke ringeagte mysteriet og kulten” i 1971.

Ligeledes er det tydeligt, at artiklen ”Den folkekirkelige illusion” fra 2002 er skrevet inden aktivitetskirken med alverdens tiltag som spaghettigudstjenester, mandefrokoster, yogagudstjenester, gravidsamtaler mv gik amok, og at der derfor i dag må stilles andre spørgsmål til forholdet mellem, med Thomsens ord, ”kernemenighed og udkantsmenighed” end dem, Thomsen stiller i artiklen.

Til gengæld kan Thomsen nu, tyve år senere, få svar på et af de spørgsmål, han stiller, nemlig om en ”effektiv markedsføring” af kirken kan fordoble søndagsmenigheden fra 2% af folkekirkens medlemmer til 4%. Efter tyve års erfaring med aktivitetskirkens ”effektive markedsføring” kan der svares ”nej” til det spørgsmål.

Langt størstedelen af bogens indhold er endnu både aktuelt og relevant, uanset at en del er skrevet for 20, 30, 40 år siden eller mere. Det i sig selv vidner jo om, at Thomsen for det meste har fat i noget sandt og væsentligt. Således også hans kommentar til diskussionen i 2013 om folkekirkens styreform. Thomsen viser klart og køligt, at der sker et skred – og det er ikke blevet mindre siden 2013 – dér, hvor en præst ikke længere kaldes af en menighed til at forkynde evangeliet for menigheden i lyst og nød, til hverdag og fest, men hvor en præst af organisationen pålægges at yde ”præstelig betjening” til en gruppe ”borgere”. Her sker der uvægerligt noget med kirkebegrebet og med forståelsen af, hvad både en menighed og en præst er. Og det ”noget”, der sker, er ikke godt – med Thomsens ord: ”Udtrykket 'præstelig betjening' gør det lettere at løse præsten fra en

grundlæggende samhørighed med de mennesker, han arbejder iblandt, til at han skal være til disposition for organisationen” (s. 193). Var det det, vi mente med ”folkekirke”?

Niels Thomsen er en god skribent, en klarsynet teolog med sans for det dybe og sande, en polemisk debattør med noget vigtigt på hjerte og med en velgørende evne til at sætte fingeren på det ømme punkt dér, hvor det hele går lidt for godt op og det hele bliver lidt for pænt og poleret. Ordet ”systemkritiker” i bredeste forstand falder mig ind. Om han vil det eller ej, har han nok her noget til fælles med Grundtvig. Thomsens lange liv, hans brede virke, hans store erfaring, hans konstante optagethed af tro, kristendom, kirke, historie og evangelium lyser ud af siderne. Store historiske og teologiske linjer trækkes klart op, og der dykkes med omhu ned i enkelttemaer. Og samtidig med at klarheden skrives frem, så bevares også paradokserne, tvetydigheden, modsætningerne – ved emnet, personen, teologien, kristendommen; ja, ved livet selv. Det er en bedrift. Bogen med dens indbyggede fordring til læseren om altid at holde sig sagen for øje, nemlig den kristne tro og alt hvad vi heri skænkes, være hermed anbefalet!

—

Niels Thomsen

Historie, teologi og forkyndelse – artikler, debat og opbyggelse

441 sider

forlaget Eksistensen 2022.

Maria Louise Odgaard Muller er frimenighedspræst i Ryslinge frimenighed